

FIȘA DISCIPLINEI

1. Date despre program

1.1. Instituția de învățământ superior	Universitatea din Craiova
1.2. Facultatea	de Teologie Ortodoxă
1.3. Departamentul	de Teologie
1.4. Domeniul de studii	Teologie
1.5. Ciclul de studii universitare	Licență, seria 2023-2027
1.6. Forma de organizare	Zi
1.7. Programul de studii	Teologie Ortodoxă Pastorală

2. Date despre disciplină

2.1. Denumirea disciplinei			Teologie liturgică			2.2. Cod	D15TOPL668
2.3. Titularul activităților de curs			Pr. lect. univ. dr. Lucian Zenoviu BOT				
2.4. Titularul activităților de seminar/ laborator			Pr. lect. univ. dr. Adrian MAZILIȚA				
2.5. Anul de studiu	III	2.5. Semestrul	II	2.6. Tipul de evaluare (E/C/VP)	E	2.7. Regimul disciplinei	DS, DO

3. Timpul total estimat (ore pe semestru a activităților didactice)

3.1. Numărul de ore pe săptămână	3	din care: 3.2 curs	2	3.3. seminar/laborator	1
3.4. Total ore din planul de învățământ	42	din care: 3.5 curs	28	3.6. seminar/laborator	14
Distribuția fondului de timp - ore/sapt.					ore
Studiul după manual, suport de curs, bibliografie și notițe					11
Documentare suplimentară în bibliotecă, pe platformele electronice de specialitate și pe teren					5
Pregătire seminarii/laboratoare, teme, referate, portofolii și eseuri					10
Tutoriat					2
Examinări					2
Alte activități de cercetare					3
3.7. Total ore studiu individual					33
3.8. Total ore pe semestru					75
3.9. Numărul de credite					3

4. Precondiții (acolo unde este cazul)

4.1. de curriculum	- Cunoașterea regulilor tipiconale și a rânduielilor slujbelor răsăritene, o bună orientare în patrologia răsăriteană, precum și în istoria Bisericii; - Cunoașterea principiilor hermeneutice specifice Ortodoxiei.
4.2. de competențe	- Operare pe calculator (Word, AI); - Capacitatea de sinteză și gândire critică.

5. Condiții (acolo unde este cazul)

5.1. de desfășurare a cursului	Cursul se va desfășura în condițiile impuse de lege, urmând procesul de predare și învățare fizic.
5.2. de desfășurare a seminarului/ laboratorului	- Sală specială destinată activităților practice; - Sală virtuală pe platforma Google Classroom.

6. Obiectivele disciplinei – rezultate așteptate ale învățării la formarea cărora contribuie parcurgerea și promovarea disciplinei

Cunoștințe	Studentul/Absolventul: - Cunoaștere învățătura de credință a Bisericii Ortodoxe și identifică diferențele dogmatice și canonice; - Înțelege și cunoaște conceptele, curentele și noțiunile specifice <i>Teologiei liturgice</i> răsăritene, dintr-o perspectivă cronologică și sistematică; - Cunoaște terminologia și noțiunile generale ale <i>Teologiei liturgice</i>, dar și evoluția teologiei românești; - Este familiarizat cu operele Sfinților Părinți și ale scriitorilor răsăriteni care au avut un impact considerabil asupra <i>Teologiei liturgice</i> moderne; - Cunoaște principalele tendințe în domeniul liturgicii ortodoxe și a învățaturii despre Revelație; - Dobânște perspective transdisciplinare în problematica studiului și cercetării dogmatice.
Aptitudini (Abilități)	Studentul/Absolventul: - Asimilează și își împrăriează temeinic adevărul de credință dogmatic, promovat prin învățătura și în viața Bisericii; - Aplică reguli de muncă organizată și eficientă, dobândește atitudini responsabile față de domeniul didactic-științific, pentru valorificarea creativă a propriului potențial, cu respectarea principiilor și a normelor de etică profesională; - Culege informații din medii științifice diverse, adaptând și aplicând aceste valori noi propriei practici liturgice; - Dobândește capacitatea de dialog cu celelalte discipline teologice și ramuri ale științei, în identificarea unei viziuni integratoare.
Responsabilitate și autonomie	Studentul/Absolventul: - Dobândește capacitatea de a distinge adevărul de credință de învățături greșite, respectiv asimilează teoretic și practic adevărul de credință dogmatic, practica liturgică și canonică; - Cunoaște principalele metode de expunere a învățaturii Bisericii; - Își formează capacitatea de a argumenta interdependențele dintre învățătura patristică, expresia liturgică a dogmei și teologia contemporană; - Își formează capacitatea de analiza a problemelor cu implicații pentru Tradiția Bisericii; - Dobândește capacitatea de a argumenta puncte de vedere personale în baza unei analize dogmatice, respectiv de a identifica situații concrete de aplicare a învățaturii răsăritene; - Învăță să folosească corect sursele bibliografice, cu raportare la izvoarele biblice, patristice și filocalice.

7. Conținuturi

7.1. CURS	Modalitatea de desfășurare	Metode de predare	Fond de timp alocat (ore)
1. Participarea la viața liturgică (I): preoții și structura ierarhică a Bisericii 1.1. Ierarhia bisericească și importanța ei; 1.2. Preoția sacramentală și slujirea preotească a fiecărui credincios; 1.3. Veșmintele liturgice și rugăciunile legate de sfințirea, respectiv îmbrăcarea veșmintelor.	față în față (săptămâna 1)	Prelegere Materiale didactice imprimare	2 ore
2. Participarea la viața liturgică (II): mireni și catehumenii 2.1. Catehumenatul și evoluția lui; 2.2. Mirenii și rolul lor în comunitate; 2.3. Problema modernă a participării mirenilor la viața bisericească.	față în față (săptămâna 2)	Prelegere Materiale didactice imprimare	2 ore
3. Participarea la viața liturgică (III): monahii 3.1. Istoria monahismului răsăritean; 3.2. Formele liturgice specifice; 3.3. Rânduiala călugăriei și viața de obște.	față în față (săptămâna 3)	Prelegere Materiale didactice imprimare	2 ore
4. Comuniune și comunitate (I): Parohia 4.1. Distincția dintre comuniune și comunitate; 4.2. Necesitatea unei încadrări în existența liturgică; 4.3. Coordonatele participării la viața parohială.	față în față (săptămâna 4)	Prelegere Materiale didactice imprimare	2 ore
5. Comuniunea sfinților 5.1. Comunitatea locală și comuniunea sfinților; 5.2. Pomenirea celor adormiți; 5.3. Implicații liturgice ale teologiei despre comuniunea sfinților; 5.4. Canonizarea în Răsărit și Apus: similarități, diferențe și perspective.	față în față (săptămâna 5)	Prelegere Materiale didactice imprimare	1 ore

6. Comuniune și comunitate (III): sfîntirea creației 6.1. Creația ca dar dumnezeiesc; 6.2. Pâinea, vinul, apa, tînăia – simbolistica și folosirea lor în cult; 6.3. Sfîntirea prinoaselor și rînduiei speciale (elemente istorice și evoluție).	față în față (săptămîna 6)	Prelegere Materiale didactice imprimate	1 ore
7. Exprimarea conștiinței liturgice (I): cuvîntul 7.1. Ecteniile și psalmodierile; 7.2. Dezvoltarea imnografiei; 7.3. Rugăciunea și leturile biblice.	față în față (săptămîna 7)	Prelegere Materiale didactice imprimate	2 ore
8. Exprimarea conștiinței liturgice (II): simbolurile creștine și icoana 8.1. Înțelesul simbolului în creștinsim; 8.2. Simboluri creștine și semnificația lor; 8.3. Icoana și prezența lui Dumnezeu în lume; 8.4. Pictura bisericească și importanța ei.	față în față (săptămîna 8)	Prelegere Materiale didactice imprimate	2 ore
9. Exprimarea conștiinței liturgice (III): Tipicul și dezvoltarea lui 9.1. Tipicul și practica liturgică; 9.2. Dezvoltarea Tipicului și sinteza bizantină; 9.3. Reforma lui Petru Movilă.	față în față (săptămîna 9)	Prelegere Materiale didactice imprimate	2 ore
10. Exprimarea conștiinței liturgice (IV): Comentariile liturgice și importanța lor 10.1. Evlavia Bisericii și conștiința personală; 10.2. Asceză și comuniune în Liturghie; 10.3. Viețuirea personală și îndrumarea duhovnicească.	față în față (săptămîna 10)	Prelegere Materiale didactice imprimate	2 ore
11. Raportul dintre asceză și comunitate 11.1. Evlavia Bisericii și conștiința personală; 11.2. Asceză și comuniune în Liturghie; 11.3. Viețuirea personală și îndrumarea duhovnicească.	față în față (săptămîna 11)	Prelegere Materiale didactice imprimate	2 ore

12. Viețuirea liturgică și devenirea omului (I): experierea Duhului Sfânt în Liturghie 12.1. Unirea cu Hristos și împărtășirea cu Duhul Sfânt; 12.2. Vocația sacramentală a omului și împărtășirea cu Duhul în Liturghie: pacea, mila și asemănarea; 12.3. Relevanța etică a viețuirii liturgice.	față în față (săptămâna 12)	Prelegere Materiale didactice imprimate	2 ore
13. Viețuirea liturgică și devenirea omului (II) 13.1. Sfintenia vieții și dimensiunea funcțională a sfințirii; 13.2. Relația dintre experiența liturgică și viețuirea cerească; 13.3. Secvențe liturgice relevante pentru tema devenirii.	față în față (săptămâna 13)	Prelegere Materiale didactice imprimate	2 ore
14. Concluzii	față în față (săptămâna 14)	Prelegere Materiale didactice imprimate	2 ore

Bibliografie:

ALIKIN, Valeriy A., *The Earliest History of the Christian Gathering. Origin, Development and Content of the Christian Gathering in the First to Third Centuries*, coll. *Supplements to Vigiliae Christianae*, vol. 102, Boston, 2010.

BOBRINSKOY, pr. prof. Boris, *Taina Bisericii*, traducere de Vasile Manea, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2004.

CHARLESWORTH, James H., *The Messiah. Developments in Early Judaism and Christianity*, Minneapolis, Fortress Press, 1992.

COMAN, pr. prof. Ioan G., „Și Cuvântul Trup S-a făcut”. *Hristologie și mariologie patristică*, Timișoara, Editura Mitropoliei Banatului, 1993.

CULLMAN, Oscar, *The Christology of the New Testament*, translated by Shirley Guthrie and Charles A. M. Hall, Philadelphia, The Westminster Press, 1963.

DIX, Dom Gregory, *The Shape of the Liturgy*, Glasgow, The University Press, 1949.

DUNN, James D. G., *Unity and Diversity in the New Testament – An Inquiry into the Character of Earliest Christianity*³, London, SCM Press, 2006.

EVDOKIMOV, prof. Paul, *Ortodoxia*, traducerea de IPS Irineu Popa, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1996.

FELMY, Karl Christian, *Dogmatica experienței ecleziiale*, traducere de pr. prof. dr. Ioan Ică, Sibiu, Editura Deisis, 1999.

FERGUSON, Everett, *Early Church at Work and Worship*, vol. 1: *Ministry, Ordination, Covenant, and Canon*, Cambridge, James Clarke and Co, 2014.

HENRY, Michel, *Întrupare. O filosofie a trupului*, traducere de arhid. Ioan I. Ică jr., Sibiu, Editura Deisis, 2003.

REZUȘ, pr. prof. Petru, *Aghiologia ortodoxă*, Caransebeș, Editura Diecezană, 1994.

SCHMEMANN, Alexander, *Euharistia – Taina Împărăției*, traducere de pr. Boris Răduleanu, București, Editura Anastasia, 1993.

STĂNILOAE, pr. prof. Dumitru, *Trăirea lui Dumnezeu în Ortodoxie*², coll. *Homo Religiosus*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2000.

TAFT, Robert, *Ritul bizantin – scurtă istorie*, traducere de Dumitru Vanca și Alin Mehes, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2008.

VATMANU (ed.), diac. lect. Cătălin, *Vinul – dar al lui Dumnezeu și Euharistie a creației*, în coll. *Biblia în actualitate*, Iași, Editura Doxologia, 2015.

7.2. Seminar/laborator	Modalitatea de desfășurare	Metode de predare	Fond de timp alocat (ore)
1. Evoluția lecționarelor în cadrul slujbelor	față în față (săptămâna 1)	Expozitivă, discuție colectivă	2 ore
2. Lecturile patristice și viețuirea liturgică	față în față (săptămâna 2)	Expozitivă, discuție colectivă	2 ore
3. <i>Tipicul Sfântului Sava (I): structuri liturgice</i>	față în față (săptămâna 3)	Expozitivă, discuție colectivă	2 ore
4. <i>Tipicul Sfântului Sava (II): rânduiele de viață</i>	față în față (săptămâna 4)	Expozitivă, discuție colectivă	2 ore
5. <i>Comentariile liturgice – studiu de caz: Mistagogia Sf. Maxim Mărturisitorul</i>	față în față (săptămâna 5)	Expozitivă, discuție colectivă	2 ore
6. <i>Comentariile liturgice – studiu de caz: Sf. Gherman al Constantinopolului</i>	față în față (săptămâna 6)	Expozitivă, discuție colectivă	2 ore
7. Evoluția liturgică – studiu de caz: <i>Proscomidia</i>	față în față (săptămâna 7)	Expozitivă, discuție colectivă	2 ore
Bibliografie:			
BRANIȘTE, pr. prof. Ene, <i>Liturgica generală cu noțiuni de artă bisericească, arhitectură și pictură creștină</i> ³ , vol. I, revizuită și completată de pr. prof. Nicolae Necula, în coll. <i>Cursuri, Manuale și Tratat de Teologie Ortodoxă</i> , București, Editura Basilica, 2015.			
BUTA, Dragoș, „Maica Domnului în sărbătoarea Bunei Vestire”, în <i>Teologie și Viață</i> , vol. 14 (2004), nr. 1-6, pp. 115-25.			
BUZESCU, Nicolae C., „Panaghia Teotokos în iconografia Mineelor”, în <i>Ortodoxia</i> , vol. 32 (1980), nr. 3, pp. 534-58.			
CALIVAS, pr. Alkiviadis C., „The Liturgy: The Church's Faith in Motion”, în <i>The Greek Orthodox Theological Review</i> , vol. 49 (2004), nr. 3-4, pp. 221-48.			
DINU, pr. lect. Adrian, „Cultul și sărbătorile Maicii Domnului în epoca patristică”, în <i>Analele Științifice ale Universității «Al. I. Cuza», Iași – Teologie</i> , vol. 6 (2001), pp. 149-62			
GALERIU, pr. prof. Constantin, „Cinstirea sfintelor moaște”, în <i>Mitropolia Banatului</i> , an 1980, nr. 9-10, pp. 635-51.			
GOUMA-PETERSON, Thalia, „Narrative Cycles of Saints' Lives in Byzantine Churches from the Tenth to the Mid-fourteenth Century”, în <i>The Greek Orthodox Theological Review</i> , vol. 30 (1985), nr. 1, pp. 31-44.			
HURTADO, Larry W., <i>At the Origins of Christian Worship. The Context and Character of Earliest Christian Devotion</i> , Cambridge, William B Eerdmans, 1999.			
LARIN, Vassa, „Feasting and Fasting According to the Byzantine Typikon”, în <i>Worship</i> , vol. 83 (2009), nr. 2, pp. 133-48.			
MIMOUNI, Simon Claude, <i>Les traditions anciennes sur la Dormition et l'Assomption de Marie. Études littéraires, historiques et doctrinales</i> , Boston, Brill, 2011.			
PANOFKY, Erwin, <i>Arhitectura gotică și gândirea scolastică</i> , traducere și note de Marina Vazaca, București, Editura Anastasia, 1999.			
PÂRVU, Constantin, „Temeiuri ortodoxe ale cultului Maicii Domnului”, în <i>Studii Teologice</i> , vol. 6 (1954), nr. 3-4, pp. 189-218.			
PERMIAKOV, Vitaly, „The Historical Origins of the Feast of Antipascha”, în <i>St. Vladimir's Theological Quarterly</i> , vol. 47 (2003), nr. 2, pp. 155-82.			
STĂNILOAE, pr. prof. Dumitru, „Sfințenia în Ortodoxie”, în <i>Ortodoxia</i> , an 1980, nr. 1, pp. 33-43.			
THEOKRITOFF, Elizabeth, „Celebrating the Incarnation in the Feasts of the Orthodox Church”, în <i>St. Vladimir's Theological Quarterly</i> , vol. 46 (2002), nr. 1, pp. 63-79.			
WYBREW, Hugh, <i>Orthodox feasts of Jesus Christ and the Virgin Mary</i> , New York, St. Vladimir's Seminary Press, 2000.			

8. Coroborarea conținuturilor disciplinei cu așteptările reprezentanților comunității epistemice, asociațiilor profesionale și angajatori reprezentativi din domeniul aferent programului

Temele de curs și seminar propuse sunt subiecte de actualitate în cercetarea fundamentală și aplicativă din domeniul Teologie, disciplina *Teologie liturgică*. Tematica disciplinei acoperă conceptele majore relevante pentru aplicațiile specifice și pentru standardele comunității academice de profil. Conținuturile de învățare ajută la aprofundarea temeinică a teologiei, răspunzând, prin aceasta, așteptărilor principalilor angajatori ai absolvenților acestei discipline: structurile eclesiale, structurile de asistență socială și structurile din domeniul educației, asigurând și o bună pregătire pentru admiterea la masterat.

9. Evaluare

9. Evaluare			
Tip activitate	9.1. Criterii de evaluare	9.2. Metode de evaluare	9.3. Pondere din nota finală
9.4. Curs	Modul de analiză, sinteză și integrare a informației teoretice	Examen	70%
9.5. Seminar/laborator	Modul de analiză, sinteză și transfer a cunoștințelor teoretice în lucrările de seminar	Examen parțial	30%
		Lucrare de seminar	
		Activitate de seminar	
9.6. Standard minim de performanță			
• Prezența la curs și seminar (cel puțin 50%); • Participare la seminar (cel puțin 30%); • Utilizarea conceptelor teologice fundamentale în realizarea comunicării învățăturii de credință ortodoxă, respectiv capacitatea de susținere a unui dialog teologie-cultură menit reconfigurării religioase a lumii contemporane.			

Data completării
01.10.2025

Titular de disciplină,
Pr. lect. univ. dr. Lucian Zenoviu BOT

Semnătura titularului

Titular de seminar,
Pr. lect. univ. dr. Adrian MAZILIȚA

Semnătura titularului

Data avizării în departament
01.10.2025

Director de departament,
Pr. lect. univ. dr. Mihai Ciurea

Semnătura directorului de departament,